

1. Obiekt

**KOŚCIÓŁ EWANGELICKI
OB. FILIALNY KOŚCIÓŁ RZYMSKO-KATOLICKI p.w. Jana Chrzciciela**

2. Czas powstania

1721 r.

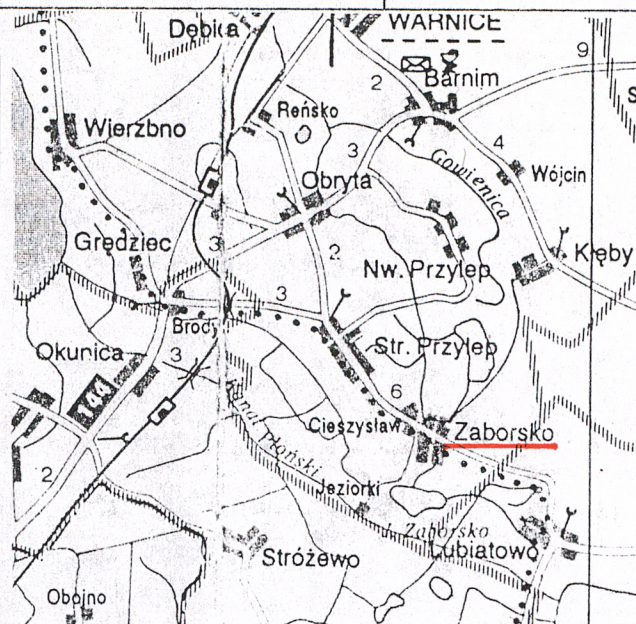
3. Miejscowość

ZABORSKO

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

widok na kościół od strony płn.

4. Adres

**Zaborsko
74-211 Brzesko**

nr hipoteczny .....

nr ewidencyjny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo szczecińskie
gmina : Warnice

pow. Pyrzyce

6. Poprzednie nazwy miejscowości

SABES (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975 r.

województwo szczecińskie
powiat: Pyrzyce

8. Właściciel i jego adres

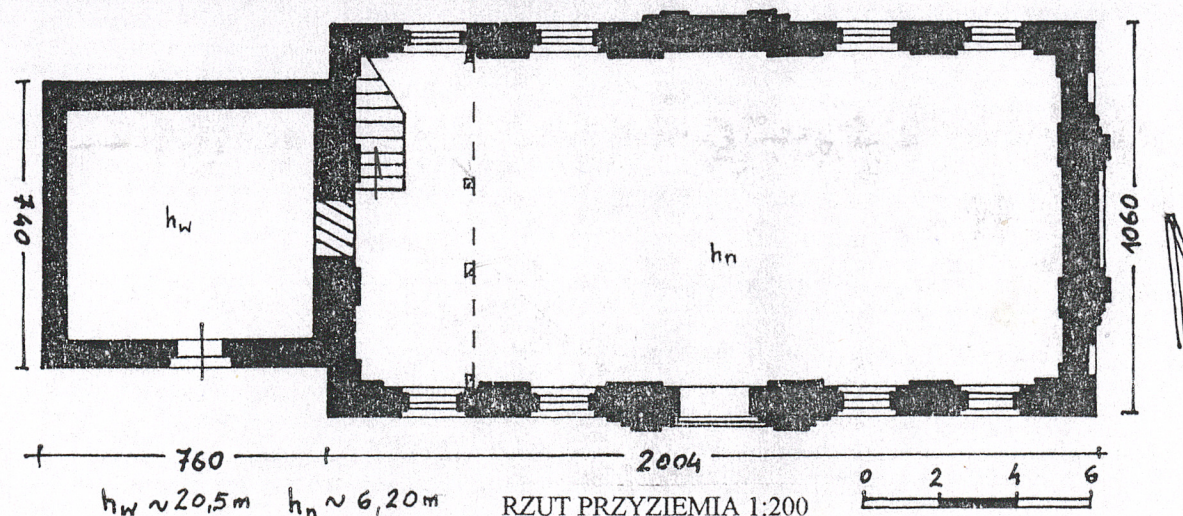
Parafia Rzymsko-katolicka
p.w. św. Michała Archaniola
Stary Przylep 24
74-211 Brzesko

9. Użytkownik i jego adres

kościół filialny pw. Jana Chrzciciela
w Zaborsku

10. Rejestr zabytków

Nr 468 data 16.12.1963 r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Zaborsko ma rodowód średniowieczny. Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą z lat 1235 - 1242, kiedy to wieś ta wymieniana jest, pod nazwą Zobarsk, Zabars, Sabas, Zobarsko, wśród dóbr klasztoru cysterskiego w Kolbaczu. Założona została przez osadników słowiańskich, na co wskazuje jej nazwa (w literaturze niemieckiej wywodzona od słowa "zaba").

Po sekularyzacji majątków klasztornych (po 1534 r.) dobra kołbackie przejęte zostały przez dwór książęcy.

Według danych z 1628 r. we wsi było 7 gospodarzy, 2 rękodzielników, owczarz, kowal, karczmarz. Brak informacji w literaturze i dostępnych źródłach o kościele w Zaborsku przed 1786 r.. W rejestrach z 1786 r. odnotowano łącznie 39 dymów we wsi, w tym m.in. 17 gospodarzy i 5 zagrodników. Wtedy też wymieniana się kościół filialny w Zaborsku. Kościół zbudowano w 1721 r., co udokumentowane jest rytym na granitowej płycie w elewacji wschodniej z datą "1721" i co potwierdza Lemcke. Pastorem był wówczas Jacobus Necker.

Postawiony z cegły, w formach barokowych, zaakcentowanych głównie w kształcie portali i szczytu wschodniego oraz zwieńczeniu wieży, zakończonej baniastym hełmem z latarnią. Podobny ceglany, barokowy kościół znajduje się w Strzmielu.

Według Lemcke'go na szpicie wieńczącej latarnię był wiatrowskaz w kształcie gryfa (obecnie nie ma go).

Wypożyczenie kościoła (sprzed 1945 r., wg Lemcke'go) pochodziło głównie z okresu jego budowy. Nawę przykryto drewnianym stropem z fasetami (imitacja zwierciadlanego sklepienia), zdobionym dobrej klasy barokowymi malowidłami o tematyce biblijnej

(c.d. na wkladce nr 1)

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

ORIENTACJA: wieś Zaborsko położona jest 10 km (w linii prostej) od Pырzyc na płn-wsch. i ok. 7 km (w linii prostej) na pld. od Warnic (siedziby gminy); przy lokalnej drodze między wsiami Stary Przylep a Lubiatowo.

SYTUACJA: Zaborsko jest wsią o układzie owalnicy, ze znacznie wydłużonym nawsiem, rozwiniętym na osi płn-płd., zabudowanym. Kościół posadowiono na płn. skraju nawsia. **Działka kościoła** ma kształt czworoboku (zbliżony do kwadratu) Ogródzona jest wysokim, kamienno-ceglanym murem, w którym są dwie bramki z furtami: od pld. i od płn.. Teren dawnego cmentarz przykościelnego splantowany, obsiany trawą. Pozostał jeden nagrobek z kutym ogrodzeniem z 1851 r., przy pld.- wsch. narożniku kościoła.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA: **mury** kościoła postawiono z cegły ceramicznej o wymiarach 7-7,5 x 13-14 x 28-29 cm, murowanej w wążku gotyckim (zw. też polskim); od wnętrza mury wzmocnione łękami; lico nie tynkowane. Cokół pod korpusem nawowym niski, tuż nad obecnym poziomem gruntu, wymurowany z cegły takiej samej jak mury. Pod wieżą cokół zaznaczony wyżej (ok. 0,50 m), również ceglany. Od wnętrza ściany pokryte gładkim tynkiem, pomalowane na biało. Grubość ścian korpusu nawowego i wieży – 70 cm.. Latarnia na wieży postawiona w drewnie. Nad nawą **strop** w formie sklepienia zwierciadlanego, drewniany, polichromowany. Stropy w wieży drewn., belkowe, nagie. **Wieżba** drewn., krokwiowo-jętkowa, z 2-ma bocznymi ścianami stolcowymi, ze słupami usztywnionymi mieczami. **Pokrycie dachu** korpusu nawowego z ceramicznej dachówki karpiówki, układanej "w koronkę"; na hełmie wieży blacha cynkowa (pokrycie wtórne) a na latarni - łupek (cięty w karo). **Posadzka** z płytek ceramicznych (wykonana w XIX w.?). **Schody** na emporę drewniane, proste, jednobiegowe, bez podstopni, z balustradą z desek zdobioną ażurem o kształcie esowatym. **Okna** korpusu nawowego skrzynkowe, 4-skrzydłowe, umieszczone w prostokątnych, dwuuskokowych otworach, przekrytych łukiem koszowym. Podział pola okiennego krzyżem, kwatery równe; skrzydła szklone w krzyżowych szczeblinach (okna oryginalne, z czasu budowy kościoła). Wąskie otwory okienne wieży i okienka w szczycie wschodnim zamykane są pełnymi drewn. okiennicami. Okulus we wsch. ścianie przeszklony jest w krzyżowych szczeblinach. **Drzwi** zewn. w pld. portalu z łukowym nadprożem wymurowanym z ceramicznej kształtki, dwuskrzydłowe, z nadświetlem, bez odrzwi. Skrzydła zawieszone na hakach zakotwionych w murze, na kutyk zawiasach pionowych w formie wici roślinnej, mają konstrukcję ramowo-płycinową z prostą listwą przymykową (płyciny symetryczne). Nadświetle (w wypełnieniu łuku nadproża) szklone w drewnianych szczeblinach zamocowanych w układzie promienistym. Za drzwiami tymi znajdują się wewnętrzne drzwi dwuskrzydłowe, wahadłowe; skrzydła konstrukcji ramowo-płycinowej, przeszklone w 1/2 w krzyżowych szczeblinach, zawieszone na czopowych zawiasach Drzwi do wieży (w jej pld. ścianie) w otworze przesklepionym łukiem koszowym, dwuuskokowym, jednoskrzydłowe, bez odrzwi. Skrzydło deskowo-listwowe, zawieszone na hakach.

RZUT: kościół jednonawowy, orientowany, założony na planie prostokąta o wym. 20 x 10,60 m, z wieżą o wym. 7,60 x 7,60 m, dostawioną na osi zach. ściany. Wejścia do nawy i wieży umieszczono w centralnych osiach ścian południowych. Przejście między kruchtą podwieżową a nawą jest obecnie zamurowane. Przy ścianie zach. nawy nadbudowano emporę, wspartą pod balustradą na 4-ch słupach.

BRYŁA złożona z prostokątnego korpusu nawowego przykrytego stromym dwuspadowym dachem (nachylenie połaci ok. 45°) przesłoniętym od wschodu szczytem o wykroju podwójnej esownicy. Od zachodu dominuje masywna wieża czworoboczna, której mury sięgają ok. 2 m ponad kalenicę dachu nad nawą. Przykrywa ją baniasty hełm o esowatych spływach, zwieńczony polygonalną latarnią zakończoną baniastym hełmem z iglicą, na której osadzono owalną puszkę.

ELEWACJE ceglane, nie tynkowane o generalnej kompozycji wertykalnej, ze skromnym detałem ceglany. Gzyms wieńczący ściany pld., płn. i biegnący u podstawy szczytu wsch. uformowany jest z dwóch warstw ceramicznej kształtki z ćwierćwałkiem i warstwy cegieł w układzie główkowym. Elewacja południowa nawy jest 5 -osiowa, z portalem w centrum i parami okiem w dwuuskokowych otworach, przekrytych koszowymi łukami po obu stronach portalu. Portal centralny obramiono pilastrami osadzonymi na cokole i zakończonymi podwójnym gzymsem ukształtowanym z ceramicznej kształtki. Oba pilastry podtrzymują łuk koszowy, zamykający płycinę, na tle której umieszczone jest wejście pld. do nawy. Wejście przekryte jest łukowym nadprożem, zdobionym półwałkami z ceramicznej kształtki. Elewacja północna ukształtowana została analogicznie, z tym że w płycinie ujętej pilastrami nie ma wejścia.

(c.d. na wkladce nr 1)

<p>14. Kubatura</p> <p>2154 m3</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>265 m2</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>sakralne</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>sakralne</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)</p> <p>Wymiana pokrycia helmu wieży z łupka na blachę cynkową.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ogólny stan techniczny kościoła dobry. Pokrycie dachu i helmu szczelne. Na cokole i dolnych partiach ścian widoczne jest lekkie zawilgocenie oraz ubytki w spoinowaniu cegieł. Podobne ubytki istnieją na krawędziach szczytu wschodniego. Wnętrze dobrze utrzymane. Dawne wyposażenie kościoła zachowane częściowo (zob. punkt 13 - wyposażenie).</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Konieczna jest naprawa szczytu wsch. (spoinowanie cegieł na krawędziach). Wskazane jest założenie izolacji lub opaski wokół murów kościoła. Postuluje się przeprowadzenie szczegółowych oględzin polichromii stropu w celu określenia jej stanu oraz możliwości zachowania pierwotnej barokowej malatury.</p>			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

23. Uwagi różne

Nr inv. 0106. 100021 509/08 Reg. Nr 59.801-59.830

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

Bogusław Szerniewicz, czerwiec 1998 r.

tekst.....

(imię, nazwisko, data, podpis)

Bogusław Szerniewicz

plany, rysunki : j. w.

zdjęcia, fotogr. : j.w.

miejsce przechowywania negatywów : PSOZ OW Szczecin

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW
PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia

25.. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

1. Berghaus H., Landbuch des Herzogthums Stettin und Kammin und HinterPommern,
Th. II, Bd. III, Anklam/Berlin 1868, s. 614-616

2. Lemcke H., Die Bau- und Kunstdenkmale des Regierungsbezirks Stettin.. Der Kreis
Pyritz. Hf. X, Szczecin 1906, s. 479-482

26. Załączniki

Wkładki nr 1 - 7

1. Miejscowość: **ZABORSKO**

2. Gmina : Warnice

3. Województwo: szczecińskie

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)

kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela

5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego

c.d. pktu 12, c.d. pktu 13, sytuacja,
mapa wsi z k. XIX w.**c.d. pktu 12:**

Barokowy ołtarz ambonowy z 1725 r. dopełniał wyposażenia kościoła. Prawdopodobnie z tego też czasu pochodzi lektorium z bogato rozrzeźbionymi (motywy liścia akantu) kwaterami. W kościele zainstalowano organy. Balustradę empory organowej pokrywały inskrypcje z komentarzem biblijnym (związane z tematyką malowideł stropu).

W XIX w. był to kościół filialny ewangelickiej parafii w Starym Przylepie, pod patronatem królewskim. Posiadał niewielkie gospodarstwo w Zaborsku (tylko łąki) oraz otrzymywał od parafian daniny w naturze (zboże), głównie na utrzymanie szkoły przykościelnej i nauczyciela.

W 1930 r. przeprowadzono remont wnętrza, m.in. przemalowano trzy malowidła na stropie, częściowo zmieniając ich tematykę a pozostawiając ornamentykę tła i fasety i rozplanowanie malowideł. Według Lemcke'go przedstawione były trzy sceny: 1/ Mojżesz z tablicami z 10-ciorgiem przykazań w otoczeniu 4-ch kapłanów oraz św. Paweł z 4-ma ewangeliami (malowidło nad ołtarzem); 2/ grzech pierworodny i wygnanie z raju (środkowe); 3/ sąd ostateczny (nad emporą). Obecnie przedstawiają one kolejno : 1/ św. Jana chrzczącego Chrystusa; 2/ Chrystusa Nauczającego; 3/ Mojżesza z tablicami. Barokowa polichromia znajduje się prawdopodobnie pod tą z 1930 r..

Kościół nie ucierpiał podczas II wojny światowej. Został poświęcony w 1946 r. jako kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Jana Chrzciciela i pełni funkcję kościoła filialnego parafii w Starym Przylepie.

c.d. pktu 13:

Elewacja wschodnia posiada na osi centralnej podobną płycinę ujętą pilastrami, z okulusem na poziomie dolnego gzymsu wieńczącego pilastry. W polu pomiędzy okulusem a lukiem zamykającym płycinę umieszczono niewielką płytę granitową z wyrytą datą " 1721" - budowy kościoła. Centralna płycina flankowana jest bocznymi, wysmukłymi blendami zakończonymi podwójnymi łukowymi nadprożami. Ponad gzymsem wynosi się trójkątny, dwupoziomowy szczyt o krawędziach zakończonych esownicą na każdym z poziomów. Dolny poziom szczytu przeparty jest trzema łukowymi okienkami, umieszczonymi na tle płycin zakończonych podwójnym łukowym nadprożem. Pod blendą wieńczącą szczyt był zegar w owalnej blendzie, obecnie zachowany szczątkowo. Elewacje wieży mają kompozycję wertykalną, silnie zaakcentowaną czterema wysmukłymi blendami, biegnącymi od cokołu prawie pod gzymsem koronującym. Zakończone są tak jak pozostałe blendy - podwójnie łukowym nadprożem. Pod gzymsem koronującym umieszczono cztery owalne płyciny unoszące się nad zakończeniem blend. W centralnej osi przyziemiu elewacji pld. znajduje się wejście do wieży, w podwójnie uskokowym, łukowym nadprożu.

WNĘTRZE : kościół jednonawowy z kruchtą podwieżową od zach.; obecnie przejście z kruchty do nawy zamurowane. Ściany mają łukową konstrukcję i podzielone są rytmem pięciu łukowych arkad z oknami we wnękach. Nawa przykryta drewnianym, polichromowanym stropem z fasetami (w formie sklepienia zwierciadlanego); na trzech pozornych kasetonach przedstawiono sceny biblijne na tle z motywami roślinnymi, w które wplecione są postaci amorków. Na fasacie widnieją 12 owalnych kartuszy ze scenami z życia i męki Chrystusa. Za barokowym ołtarzem (pierwotnie ambonowym) wydzielono zakrystię płycinową przegrodą - lektorium. Empora organowa, stojąca przy zach. ścianie wsparta jest 4-ma słupami zakończonymi głowicą. Balustrada empory - pełna płycinowa.

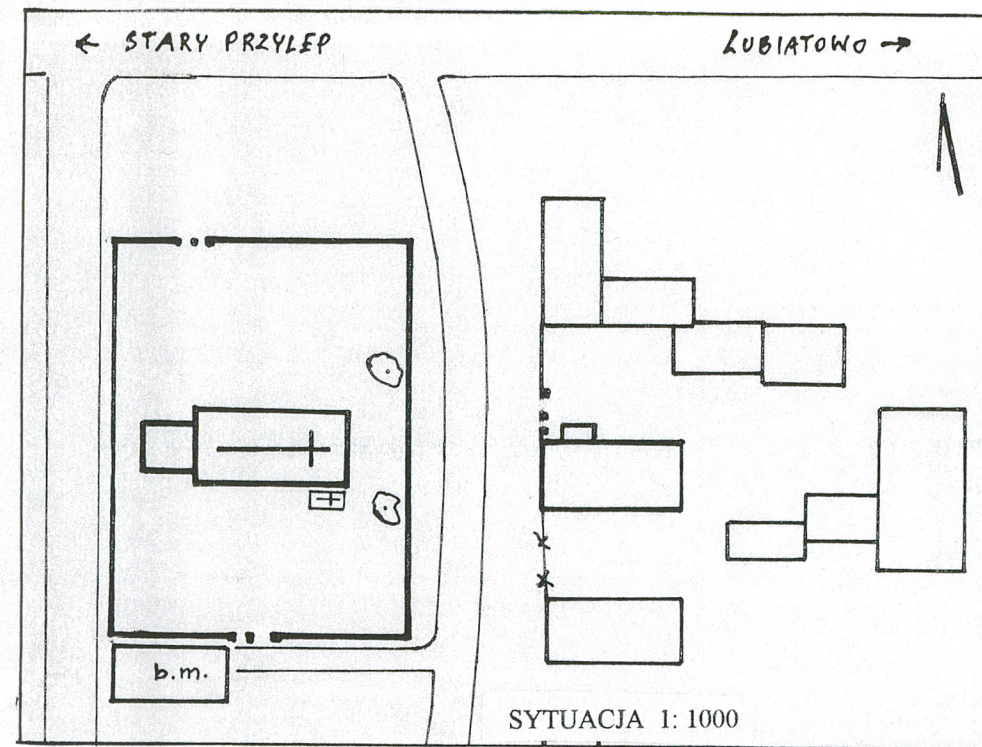
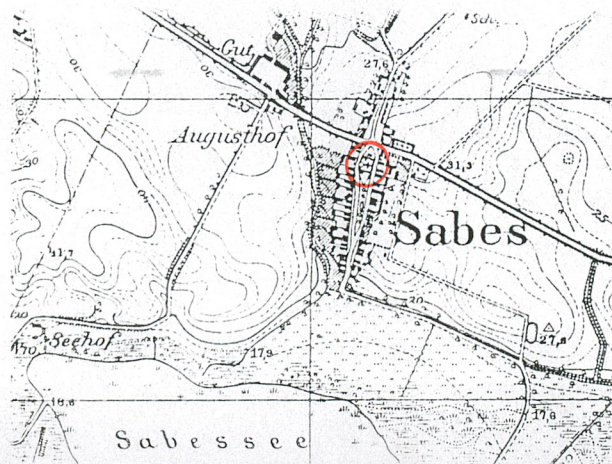
WYPOSAŻENIE pochodzi po części z czasów jego budowy (1 poł. XVIII w.) a po części uzupełnione (lub wymienione) zostało w 2 poł. XIX w.. Do pierwszej grupy należą: polichromia stropu w zasadniczej kompozycji barokowa ale w 1930 r. częściowo przemalowana (zob. pkt 12), barokowy ołtarz ambonowy (obecnie bez ambony) oraz przegroda (lektorium) wydzielająca partię za ołtarzem, pełniącą funkcję zakrystii. Z 1 poł. XIX w. pochodzą: neogotycka chrzcielnica, neorokokowy świecznik, ławki.

INSTALACJE: elektryczna, odgromowa.

Spis zdjęć:

1. widok na działkę kościelną i kościół od pld.
2. elewacja pld. korpusu nawowego
3. elewacja pln. korpusu nawowego
4. partia przyziemia szczytowej elewacji wsch.
5. szczyt nad elewacją wsch.
6. fragm. elewacji wsch.
7. fragm. elewacji wsch. - widoczna granitowa płyta w datą "1721"
8. widok od pld. na szczyt nad elewacją wsch.
9. widok na wieżę od pld. - wsch.
10. widok na wieżę od pln.
11. widok na kopułę wieży od pln.
12. widok na latarnię wieży od pln.-wsch.
13. elewacja pld. - portal główny
14. pld. wejście do wieży
15. fragm. elewacji pln. - płycina odpowiadająca portalowi pld.
16. okno w pierwszej osi elewacji pld.
17. okna w 2-ch zach. osiach elewacji pln.
18. wnętrze - widok na prezbiterium i strop nad nim
19. barokowy ołtarz
20. widok na zach. partię nawy - w stronę empory muzycznej
21. fragm. balustrady empory
22. organy na emporze
23. schody na emporę muzyczną
24. zach. partia stropu - malowidło centralne i zach. nad emporą
25. widok na pld. część prezbiterium - lektorium i chrzcielnicę (z prawej)
26. widok na pln. część prezbiterium - ambona (z lewej)
27. chrzcielnica
28. bramka pld. w murze kościelnym

1. Miejscowość.....	ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	kościół filialny p.w. św. Jana Chrzcziciela	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	zdjęcia
2. Gmina.....	Warnice				
3. Województwo.....	szczecińskie				

2.

3.

Wkładkę założył: B. Szerniewicz, 1998 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ OW Szczecin

4.

5.

6.

1. Miejscowość.....	ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	kościół filialny p.w. św. Jana	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	zdjęcia
2. Gmina.....	Warnice		Chrzciciela		
3. Województwo.....	szczecińskie				

Wkładkę założył: B. Szerniewicz, 1998 r.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ OW Szczecin

9.

10.

11.

1. Miejscowość..... ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) zdjęcia
2. Gmina..... Warnice		
3. Województwo..... szczecińskie		

9.

12.

Wkładkę założył: **B. Szerniewicz, 1998 r.**
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: **PSOZ OW Szczecin**

13.

14.

15.

1. Miejscowość.....	ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	kościół filialny pw. św. JANA	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	zdjęcia
2. Gmina.....	Warnice		CHRZCICIELA		
3. Województwo.....	szczecińskie				

16.

17.

Wkładkę założył: .....

(imię, nazwisko, data)

B. Szerniewicz, 1998 r.

Miejsce przechowywania negatywów: ..... PSOZ sz-n

18.

20

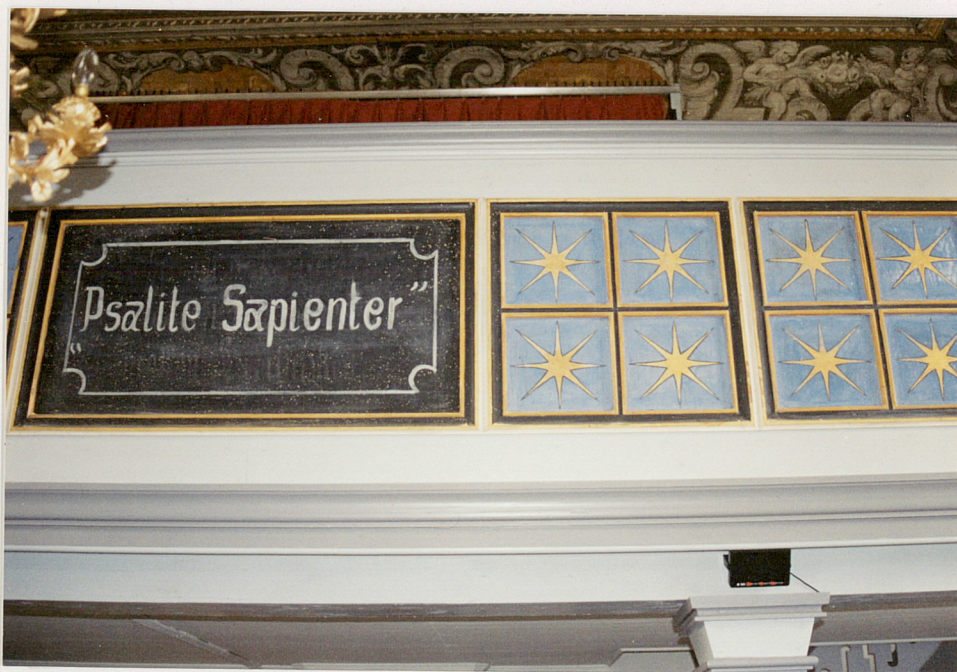

19.

1. Miejscowość..... ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) kościół filialny pw. św. Jana Chrzcziciela	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) zdjęcia
2. Gmina..... Warnice		
3. Województwo szczęcińskie		

21.

22

Wkładkę założył: .....

B. Szerniewicz, 1998 r.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: **PSOZ Sz-n**

23.

24.

25.

1. Miejscowość.....	ZABORSKO	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	kościół filialny pw. św. Jana	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	zdjęcia
2. Gmina.....	Warnice		Chrzciciela		
3. Województwo.....	szczęcińskie				

26.

27.

Wkładkę założył: .....

(imię, nazwisko, data)

B. Szerniewicz, 1998 r. PSOZ Sz-m

Miejsce przechowywania negatywów: .....

28.